

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
URED ZA REVIZIJU INSTITUCIJA U FBIH
SARAJEVO**

Ložionička 3, 71000 Sarajevo, Tel: + 387 (0)33 723 550, Fax: 716 400, www.vrifbih.ba, e-mail: urrevfed@bih.net.ba, vrifbih@vrifbih.ba

IZVJEŠTAJ O REVIZIJI FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

D.D. BH TELECOM SARAJEVO

ZA 2009.GODINU

Broj: 06-08/10

Sarajevo, septembar 2010. godine

**MENADŽMENTU
D.D. BH TELECOM SARAJEVO**

MIŠLJENJE NEOVISNOG REVIZORA

Predmet revizije

Izvršili smo reviziju finansijskih izvještaja D.D. BH Telecom Sarajevo (u daljem tekstu Društvo) sa stanjem na dan 31. decembra 2009. godine, koji uključuju bilans stanja, bilans uspjeha, izvještaj o promjenama na kapitalu i izvještaja o novčanim tokovima za godinu koja se završava na taj dan, te reviziju usklađenosti poslovanja sa propisima i pregleda značajnih računovodstvenih politika i drugih napomena uz finansijske izvještaje.

Odgovornost rukovodstva

Rukovodstvo je odgovorno za izradu i objektivnu prezentaciju ovih finansijskih izvještaja u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja. Ova odgovornost uključuje: uvođenje, primjenu i održavanje internih kontrola koje su važne za pripremu i objektivnu prezentaciju finansijskih izvještaja u kojima neće biti materijalno značajnih pogrešnih prikazivanja uzrokovanih prevarom ili pogreškom, odabir i primjenu odgovarajućih računovodstvenih politika i stvaranje razumnih računovodstvenih procjena u datim okolnostima. Rukovodstvo je također odgovorno za usklađenost poslovanja preduzeća sa važećim zakonskim i drugim važećim propisima.

Odgovornost revizora

Naša je odgovornost da izrazimo mišljenje o finansijskim izvještajima na osnovu obavljene revizije. Reviziju smo izvršili u skladu sa Zakonom o reviziji institucija u FBiH („Sl.novine FBiH“ broj 22/06), INTOSAI revizijskim standardima i Međunarodnim standardima revizije. Ovi standardi nalažu da radimo u skladu sa etičkim zahtjevima i da reviziju planiramo i izvršimo na način koji omogućava da se, u razumnoj mjeri, uvjerimo da finansijski izvještaji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze, te da je poslovanje usklađeno sa važećim zakonskim i drugim relevantnim propisima.

Revizija uključuje provođenje postupaka u cilju pribavljanja revizorskih dokaza o usklađenosti poslovanja i iznosima koji su objavljeni u finansijskim izvještajima. Izbor postupka je zasnovan na revizorskom prosuđivanju, uključujući procjenu rizika materijalno značajnih pogrešnih iskaza u finansijskim izvještajima, nastalim usljed korupcije i prevare. Prilikom procjene rizika, revizor razmatra interne kontrole koje su važne za pripremu i fer prezentaciju finansijskih izvještaja, u cilju osmišljavanja revizorskih postupaka koji su odgovarajući u datim okolnostima, ali ne u cilju izražavanja odvojenog mišljenja o efikasnosti internih kontrola. Revizija također uključuje ocjenu primjenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena izvršenih od strane rukovodstva, kao i ocjenu opće prezentacije finansijskih izvještaja.

Smatramo da su pribavljeni revizorski dokazi dovoljni i odgovarajući i da osiguravaju osnovu za naše revizorsko mišljenje.

Kvalifikacija:

1. Ne može se potvrditi tačnost iskazanih investicija u toku jer nisu provedene suštinske kontrole izvršenih ulaganja, kojima bi se postigla razumna sigurnost da je iznos istih fer i realno iskazan, što je detaljnije pojašnjeno u tački 5.2.2. Izvještaja.
2. Nije izvršeno preispitivanje izvjesnosti naplate ostalih kratkoročnih potraživanja u iznosu 5.955.784.KM KM za više uplaćeni porez na dobit. Navedeni iznos je u toku 2008. godine evidentiran u prihodima, što je detaljnije pojašnjeno u tački 5.4.2. Izvještaja.
3. Nisu dosljedno primjenjene odredbe Zakona o javnim nabavkama u BiH u pogledu izbora postupka za dodjelu ugovora. Ugovori za nabavku mobilnih i telefonskih aparata u vrijednosti od 13.500.000 KM zaključeni su na osnovu provedenih pregovaračkih postupaka bez objavljivanja obavijesti o nabavci (pregovori vođeni samo sa jednim ponuđačem), zbog čega ne možemo potvrditi da je postignut najefikasniji način trošenja sredstava, što je detaljnije pojašnjeno u tački 5.11. Izvještaja.

Mišljenje

Po našem mišljenju, osim za efekte koje na finansijske izvještaje mogu imati stavke navedene u prethodnom pasusu, finansijski izvještaji, po svim bitnim pitanjima prikazuju istinito i objektivno, finansijski položaj D.D. BH Telecom Sarajevo sa stanjem na dan 31.decembra 2009. godine, rezultate njegovog poslovanja te novčani tok, za godinu koja je završila na taj dan u skladu s Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja.

Finansijsko poslovanje u toku 2009.godine, bilo je u svim materijalno značajnim aspektima usklađeno sa važećom zakonskom regulativom, osim za napomene navedene u tačkama 1-3 prethodnog pasusa.

Sarajevo, 22.07.2010. godine,

Zamjenik generalnog revizora

Branko Kolobarić, dipl. oec

Generalni revizor

Dr. sc. Ibrahim Okanović, dipl. oec.

SADRŽAJ

BILANS STANJA ZA GODINU KOJA JE ZAVRŠILA 31.12.2009. GODINE.....	1
B I L A N S U S P J E H A ZA GODINU KOJA JE ZAVRŠILA 31.12.2009.	2
IZVJEŠTAJ O GOTOVINSKIM TOKOVIMA ZA 2009. GODINU, ZAKLJUČNO SA 31.12.2009.....	3
IZVJEŠTAJ O PROMJENAMA U KAPITALU ZA GODINU KOJA JE ZAVRŠILA 31.12.2009.GODINE	4
1 UVOD	5
2 CILJ I OBIM REVIZIJE	5
3 OSVRT NA PRETHODNU REVIZIJU.....	5
4 REZIME	6
5 NALAZI I PREPORUKE	7
5.1 Sistem internih kontrola.....	7
5.2 Stalna sredstva	8
5.2.1 Nematerijalna sredstva.....	8
5.2.2 Nekretnine, postrojenja i oprema	9
5.2.3 Dugoročna finansijska ulaganja i zajmovi.....	11
5.3 Zalihe	11
5.4 Tekuća sredstva.....	12
5.4.1 Novčana sredstva	12
5.4.2 Potraživanja	13
5.5 Obaveze i razgraničenja.....	14
5.5.1 Dugoročne obaveze.....	14
5.5.2 Kratkoročne obaveze	15
5.6 Kapital Društva.....	15
5.7 Prihodi	16
5.8 Rashodi	17
5.8.1 Plaće i naknade plaća uposlenih.....	18
5.9 Finansijski rezultat.....	19
5.10 Sudski sporovi.....	19
5.11 Javne nabavke.....	20
6 KOMENTAR	22

BILANS STANJA za godinu koja je završila 31.12.2009. godine

	-u 000 KM-	
OPIS	2009.	2008
DUGOROČNA IMOVINA	864.984	903.516
Stalna nematerijalna sredstva	146.421	136.546
Patenti, licence, zaštitni znakovi i ostala prava	120.484	105.833
Računarski programi – software	21.159	25.837
Druga stalna nematerijalna sredstva	4.761	4.876
Avansi za ne materijalna sredstva	17	
Nekretnine, postrojenja i oprema	689.002	664.966
Zemljište	3.427	3.342
Građevinski objekti	309.326	291.073
Postrojenja i oprema	222.552	221.373
Nekretnine, postrojenja i oprema u pripremi	149.503	143.850
Stambene zgrade i stanovi	309	313
Avansi za nekretnine, postrojenja i opremu	3.885	5.015
Ostala stalna materijalna sredstva	-	10
Dugoročna finansijska ulaganja i zajmovi	27.780	99.843
Dugoročna potraživanja	1.717	2.125
Dugoročna razgraničenja	64	26
KRA TKOROČNA IMOVINA	411.876	341.617
Zalihe sir. i mater.,rezer.dijel. sitnog invent. i trgovačke robe	39.237	37.007
Kupci	60.174	65.278
Ostala kratkoročna potraživanja	10.538	31.559
Dati zajmovi i depoziti	125.245	127.702
Novac i novčani ekvivalenti	173.403	75.606
Aktivna vremenska razgraničenja	3.279	4.465
IMOVINA - SREDSTVA (AKTIVA)	1.276.860	1.245.133
Vanbilansna evidencija	157.608	157.837
KAPITAL	1.060.154	1.019.512
Upisani kapital	634.574	634.574
Revalorizacione i prenesene rezerve	6.705	658
Ostale rezerve	116.432	87.750
Akumulirana (zadržana) dobit	302.443	296.530
OBA VEZE		
Dugoročne obaveze	92.558	84.466
Dugoročni krediti	2.155	3.591
Ostale dugoročne finansijske obaveze	50.778	38.705
Dugoročna razgraničenja i rezervisanja	39.625	42.170
Kratkoročne obaveze	124.148	141.155
Kratkoročne finansijske obaveze	13.944	13.624
Obaveze prema dobavljačima	31.406	39.681
Obaveze poreza na dobit	29.728	33.198
Obaveze za PDV	1.867	4.363
Obaveze za poreze i doprinose	5.846	6.251
Druge kratkoročne obaveze	17.631	10.958
Pasivna vremenska razgraničenja	23.726	33.080
KAPITAL I OBA VEZE – UKUPNO (PASIVA)	1.276.860	1.245.133
Vanbilansna evidencija	157.608	157.837

Finansijske izvještaje potpisao je generalni direktor Nedžad Rešidbegović i certificirani računovođa Ismet Ramović. Izvještaje je usvojila Uprava i odobrila njihovo izdavanje. Nadzorni odbor prihvatio je finansijske izvještaje 20.02.2010. godine.

BILANS USPJEHA
za godinu koja je završila 31.12.2009.

OPIS	31.12.2009.	u 000 KM 31.12.2008.
Prihodi od prodaje	572.206	583.223
Troškovi prodaje	234.895	233.252
Bruto dobit	337.311	349.971
Troškovi uprave i administracije	186.470	215.203
Drugi operativni rashodi	555	52
Dobit od operativnih aktivnosti	150.287	134.716
Prihodi od finansiranja	16.533	21.583
Dobici od prodaje stalne imovine	153	366
Ostali prihodi	16.523	22.825
Rashodi po osnovu kamata	3.351	3.017
Drugi finansijski rashodi	794	5.502
Gubici od umanjenja vrijednosti stalne imovine	584	889
Ostali rashodi	18.529	18.142
Dobit prije poreza	160.236	151.940
Porez na dobit	16.028	15.883
Neto dobit perioda	144.208	136.057

Finansijske izvještaje potpisao je generalni direktor Nedžad Rešidbegović i certificirani računovođa Ismet Ramović. Izvještaje je usvojila Uprava i odobrila njihovo izdavanje. Nadzorni odbor prihvatio je finansijske izvještaje 20.02.2010. godine.

IZVJEŠTAJ O GOTOVINSKIM TOKOVIMA
za 2009. godinu, zaključno sa 31.12.2009.

u 000 KM

O p i s	Oznaka	Tekuća godina	Prethodna godina
Gotovinski tok iz poslovnih aktivnosti			
1. Neto dobit		144.208	143.021
Usklađivanje za:			
2. Amortizacija/vrijednost usklađivanja nematerijalnih sredstava	+	24.441	25.092
3. Gubici (dobici) od otuđenja nematerijalnih sredstava	+ (-)	24	-
4. Amortizacija/vrijednost usklađivanja materijalnih sredstava	+	78.997	83.351
5. Gubici (dobici) od otuđenja materijalnih sredstava	+ (-)	412	539
6. Usklađivanje po osnovu finansijskih stalnih sredstava	+ (-)		
7. Nerealizovani rashodi (prihodi) kod razm.val.na trž.(kurs.razl.)	+ (-)		
8. Ostala usklađ. za negot.stav. i tok.koji se odnose na ul.i fin.akt.	+ (-)	387	(12.613)
9. Svega 2 do 8		104.262	96.370
10. Smanjenje (povećanje) zaliha	+ (-)	(2.231)	(7.495)
11. Smanjenje (povećanje) potraživanja od prodaje	+ (-)	5.104	(3.128)
12. Smanjenje (povećanje) drugih potraživanja	+ (-)	4.794	10.946
13. Smanjenje (povećanje) aktivnih vremenskih razgraničenja	+ (-)	1.148	5.457
14. Povećanje (smanjenje) obaveza prema dobavljačima	+ (-)	(8.276)	511
15. Povećanje (smanjenje) drugih obaveza	+ (-)	22.429	(7.361)
16. Povećanje (smanjenje) pasivnih vremenskih razgraničenja	+ (-)	(11.898)	2.409
17. Svega 10 do 16		11.071	1.341
18. A. Neto novčani tok od poslovnih aktivnosti (1+9+17)		259.541	240.731
Gotovinski tok od ulagačkih aktivnosti			
19. Nabavka (prodaja) stalnih nematerijalnih sredstava	- (+)	(34.316)	(25.182)
20. Nabavka (prodaja) stalnih materijalnih sredstava	- (+)	(103.458)	(130.772)
21. Sticanje (otuđenje) drugih ulaganja	- (+)		
22. Dati zajmovi (povrat zajmova) drugim pravnim licima	- (+)	2.945	(2.323)
23. Ostali novčani tokovi od ulagačkih aktivnosti	- (+)	78.029	(29.180)
24. B. Neto novčani tok od ulagačkih aktivnosti (19 do 23)		(56.800)	(187.457)
Novčani tok od finansijskih aktivnosti			
25. Primici od izdav.dionica i ost.oblika form.i povećanja kapitala	+		
26. Primita – pozajmljena sredstva	+	(1.436)	1.436
27. Povrat pozajmljenih sredstava	-		(3.203)
28. Isplate dividendi	-	(103.507)	(82.515)
29. Ostali novčani tokovi od finansijskih aktivnosti	- (+)		
30. C. Neto novčani tok od finansijskih aktivnosti (25 do 29)		(104.944)	(84.282)
31. Neto povećanje (smanjenje) novca (A+B+C)		97.796	(31.007)
32. Početno stanje novca na računu i u blagajni		75.606	106.614
33. Konačno stanje novca na računu i u blagajni		173.403	75.606
34. Neto povećanje (smanjenje) novca (33-32)		97.796	(31.007)

Finansijske izvještaje potpisao je, generalni direktor Nedžad Rešidbegović i certificirani računovođa Ismet Ramović. Izvještaje je usvojila Uprava i odobrila njihovo izdavanje. Nadzorni odbor prihvatio je finansijske izvještaje 20.02.2010. godine.

IZVJEŠTAJ O PROMJENAMA U KAPITALU
za godinu koja je završila 31.12.2009. godine

O p i s	Upisani vlasnički kapital	Revaloriz. rezerve	Ostale rezerve	Akumulirana neraspoređena dobit	UKUPNO
Stanje na dan 31.12.2007.	634.574	4.384	57.760	315.807	1.012.524
Učinci promjena u račun. politikama					
Ponovno iskazano stanje na dan 31.12.2007.	634.574	4.384	57.760	315.807	1.012.524
Revalorizacija finansijskih ulaganja		(3.725)			(3.725)
Neto (dobitak) gubitak razdoblja				143.021	143.021
Objavljene dividende i drugi oblici raspodjele dobiti			29.990	(124.872)	(94.881)
Emisija dioničk. kapitala i drugi oblici poveć.ili smanj.osn.kapit					
Stanje na dan 31.12.2008.	634.574	659	87.750	333.956	1.056.939
Učinci promjena u račun. politikama				(37.426)	(37.426)
Ponovno iskazano stanje na dan 31.12.2008.	634.574	659	87.750	296.530	1.019.512
Učinci rev. dug. finansijskih plasmana		6.046			6.046
Revalorizacija stalnih sredstava					
Ostali dobici(gubici)perioda koji nisu iskazani u bilansu uspjeha				387	387
Neto dobit (gubitak) razdoblja				144.208	144.208
Objavljene dividende i drugi oblici raspodjele dobiti			28.682	(138.682)	(110.000)
Emisija dioničk.kapitala i drugi oblici poveć.ili smanj.osn.kapit.					
Stanje na dan 31.12.2009.	634.574	6.705	116.432	302.443	1.060.154

Finansijske izvještaje potpisao je Generalni direktor Nedžad Rešidbegović i certificirani računovoda Ismet Ramović. Izvještaje je usvojila Uprava i odobrila njihovo izdavanje. Nadzorni odbor prihvatio je finansijske izvještaje 20.02.2010. godine.

**IZVJEŠTAJ O OBAVLJENOJ REVIZIJI FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA
D.D. BH TELECOM SARAJEVO
ZA 2009. GODINU**

1 UVOD

Društvo je registrovano Rješenjem Kantonalnog suda u Sarajevu, broj: UF/I-520/04, od 12.03.2004. godine kao dioničko društvo. Društvom upravljaju dioničari u skladu sa Zakonom o privrednim društvima, Zakonom o vrijednosnim papirima, Zakonom o javnim preduzećima i Statutom Društva. Dioničari imaju upravljačka i imovinska prava.

Društvo pruža telekomunikacijske usluge na lokalnom, državnom i međunarodnom nivou kroz usluge fiksne i mobilne telefonije, usluge interneta (BIHNET), prenos podataka (BIHPAK)) i moja TV.

Registrovani dionički kapital Društva u iznosu od 634.573.580 KM podijeljen je na 63.457.358 redovnih dionica nominalne vrijednosti 10 KM. Od ukupnog broja upisanih dionica na većinskog vlasnika FBiH odnosi se 571.144 378 ili 90 % dionica, a ostatak od 63.439 980 ili 10 % su dionice u vlasništvu investicionih fondova i malih dioničara

Poslovne aktivnosti Društvo obavlja na prostoru BiH putem Regionalnih direkcija, Telecom Inženjeringa, Telecom centra Brčko i Telecom centra Banja Luka.

Na dan 31.12.2009. godine, Društvo je zapošljavalo 3.308 radnika, a prethodne godine 3.250.

Sjedište Društva je u Sarajevu, u Ulici Obala Kulina bana broj 8.

2 CILJ I OBIM REVIZIJE

Cilj naše revizije je da se na osnovu provedene revizije izrazi mišljenje da li su finansijski izvještaji pripremljeni u svakom značajnom pogledu prema važećoj zakonskoj regulativi i primjenjivim okvirom finansijskog izvještavanja. Za realizaciju navedenog cilja procjenjivat ćemo da li rukovodioci primjenjuju zakone i propise, koriste sredstva za odgovarajuće namjene u okviru propisanih i datih ovlaštenja, ocjenu finansijskog upravljanja, funkciju interne revizije i sistem internih kontrola uspostavljenih tako da zaštite imovinu kao i sposobnost da otkrivaju i spriječavaju značajno pogrešna prikazivanja u finansijskim izvještajima.

Zbog ograničenja vremena i resursa, revizijom nismo obuhvatili cjelokupno područje poslovanja, niti smo ispitivali sve transakcije.

Sistemom uzorka ispitali smo procese i sa njima povezane finansijske transakcije iskazane u finansijskim izvještajima revidirane godine, a veću pažnju posvetili smo imovini, prihodima, rashodima, obavezama, značajnijim troškovima poslovanja.

Revizija je uključila i davanje preporuka za dalji rad za područja za koja smo smatrali bitnim, a vezana su za finansijsko izvještavanje.

3 OSVRT NA PRETHODNU REVIZIJU

Ured za reviziju institucija u Federaciji BiH četvrti put obavlja reviziju finansijskih izvještaja Društva. Prvi put rađena je revizija finansijskih izvještaja za 2003.godinu. Prethodna revizija finansijskih izvještaja provedena je za 2007. godinu, i dato je uslovno mišljenje zbog toga što:

- prilikom izbora najpovoljnijeg dobavljača korišten pregovarački postupak bez objave obavještenja o nabavci koji se shodno zakonskim propisima koristi u izuzetnim slučajevima pobrojanim u članu 11. Zakona o javnim nabavkama u BiH. Ovaj postupak korišten je čak u 65,69 % slučajeva. Konkretno korišten je i za nabavku mobilnih aparata namijenjenih daljoj prodaji sa ciljem većeg ostvarenja prihoda. Provedenom revizijom finansijskih izvještaja za 2009. godinu provjeravali smo i implementaciju naših preporuka datih u prethodnoj reviziji. Posebno smo provjeravali primjenu

procedura Zakona o javnim nabavkama BiH vezano za nabavku mobilnih aparata za daljnju prodaju. Uprava je ostala kod svog opredjeljenja, obzirom na predmet nabavke, da primjenjuje pregovarački postupak bez objave obavještenja o nabavci kod nabavke mobilnih telefona za dalju prodaju, smatrajući taj postupak najpogodnijim za ostvarenje svojih poslovnih ciljeva, što je šire pojašnjeno u tački izvještaja javne nabavke.

- data preporuka vezano za način iskazivanja dodijeljenih donacija je prihvaćena na organima rukovođenja i upravljanja. Donacije će se dodjeljivati u skladu sa našom preporukom, što znači da će se od iskazane dobiti za 2009. godinu, prilikom raspodjele iste rezervirati i sredstva za donacije.

Tokom 2008. godine izvršena je kontrola ispravnosti obračuna i uplate javnih prihoda od strane Porezne uprave FBiH Središnji ured Sarajevo. Ista je obračunala obaveze za poreze u iznosu od 31.859.112 KM, od čega je porez na dobit u iznosu 30.026.616 KM. Obaveza poreza na dobit je obračunata za izvršeno sufinansiranje poštanskog saobraćaja, na osnovu akta Vlade FBiH kojim je utvrđena obaveza BH Telecomu da sufinansira BH Poštu u iznosu od 100.000.000 KM zbog razdvajanja poštanskog i telekomunikacijskog saobraćaja. Rukovodstvo je ispunilo obavezu utvrđenu od strane Porezne uprave i za navedeni iznos smanjilo kapital zbog čega je vršena ispravka finansijskih izvještaja za 2008. godinu. Sve ispravke finansijskih izvještaja za 2008 godinu provedene su u 2009. godini putem korekcije početnih stanja.

Društvo je uložilo prigovor na navedeni zapisnik u kojem u potpunosti osporava utvrđene obaveze uz obrazloženje da su iste utvrđene protivno zakonu, čiji ishod nije konačan do završetka naše revizije.

Reviziju finansijskih izvještaja za 2009. godinu izvršila je revizorska kuća Confida d.o.o. Sarajevo koja je izdala pozitivno mišljenje 12.03.2010. godine.

4 REZIME

Izvršenom revizijom poslovanja BH Telecom d.d. Sarajevo za 2009. godinu konstatovali smo određeni broj propusta i nepravilnosti, i u cilju otklanjanja istih dajemo slijedeće preporuke:

Potrebno je da Društvo provodi uspostavljene interne procedure i iste unaprijedi u dijelu koordinacije aktivnosti između svih organizacionih dijelova društva koji prate određeni projekat od inicijative do konačnog finansijskog obračuna investicionog projekta i uknjiženja kolaudovanog investicionog ulaganja.

Potrebno je da se izvrši suštinska kontrola iskazanih ulaganja u investicije u toku i postupi shodno nalazima i računovodstvenim pravilima.

Potrebno je urediti politiku praćenja starosne strukture zaliha i obezbjediti provođenje iste, radi svođenja na fer vrijednost i realno iskazivanje u finansijskim izvještajima Društva.

Potrebno je procjenjivati potraživanja i vrijednost procjene uskladiti u skladu sa računovodstvenim pravilima sa ciljem izbjegavanja nerealnog iskazivanja rezultata poslovanja.

Društvo je dužno osigurati da se nabavke obavljaju u skladu sa odredbama Zakona o javnim nabavkama u BiH i da za predmetnu nabavku primjeni odgovarajući postupak izbora najpovoljnijeg ponuđača kako bi se osigurao najefikasniji način korištenja sredstava, pravična i aktivna konkurencija među potencijalnim dobavljačima.

5 NALAZI I PREPORUKE

5.1 Sistem internih kontrola

Izvršili smo procjenu funkcionisanja sistema internih kontrola¹ na osnovu provedene revizije određenih procesa poslovanja i utvrdili slijedeće:

Rukovodstvo je usvojilo interne procedure kojima se uređuju postupanja kod svih značajnijih procesa poslovanja.

Ovom revizijom testirali smo interne kontrole koje se odnose na investicije, odnosno iskazivanje i zaštitu imovine- investicija u toku i zaliha sirovina i materijala koji su u finansijskim izvještajima iskazani u značajnim iznosima. Tako su investicije u toku- materijalne imovine iskazane u iznosu 149.503.493 KM, dok su zalihe (sirovina, materijala i rezervnih dijelova) iskazane u iznosu 39.237.293 KM. Provedenom revizijom ove imovine utvrdili smo da interne kontrole nisu zadovoljavajuće i pouzdane i nisu suštinski provedene kako bi spriječile pogrešna iskazivanja u finansijskim izvještajima. Utvrdili smo da se određeni projekti nalaze u fazi ulaganja još od 2001, 2002, 2003 do 2009. godine, a da za iste ne postoji stvarna procjena korisnosti i upotrebljivosti. Navedeno govori da Uprava nema potrebnu kontrolu nad nabavkama opreme i ulaganjima, a time i kontrolu nad racionalnim trošenjem novca. Naime, prema izvršenom popisu imovine sa izvještajnim periodom investicije u toku su 149.503.493 KM u čemu su zalihe investicionog materijala i opreme 65.672.696 KM.

Društvo je u martu 2009.godine i februaru 2010. godine donijelo Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o računovodstvu i računovodstvenim politikama, koji se odnosi na određivanje materijalne značajnosti stavke i retroaktivno ispravljanje materijalno značajnih grešaka u finansijskim izvještajima.

Društvo je Računovodstvenim politikama definisalo da se zalihe investicionog materijala vode u okviru stalnih sredstava u pripremi. Izvršenim uvidom u Izvještaj popisne komisije za popis stalnih sredstava konstatovano je da su zalihe investicionog materijala iskazane kao vrijednost stalnih sredstava u izgradnji-pripremi, a da nije izvršen stvarni popis istih.

Popisna komisija za popis investicija u toku je sačinila Izvještaj o popisu na dan 31.12.2009. godine. Analizom prezentiranog izvještaja uočeno je da je komisija prilikom popisa samo konstatovala stanje investicija u toku na osnovu knjigovodstvenih evidencija. U razgovoru sa predsjednikom komisije za popis investicija u toku za generalnu direkciju potvrđeno je da je zbog obimnosti posla komisija selektivno provjeravala podatke po projektima i nije izvršila detaljnu provjeru istih, dužinu trajanja realizacije projekta i opravdanost investicija u toku koje su duži vremenski period u pripremi. Navedene konstatacije potvrđuju primjeri projekata koji se nalaze u pripremi u periodu od 2001, 2002, 2003 do 2009. godine, što je pojašnjeno u tački 5.2. izvještaja.

Interna revizija Društva je početkom revidirane godine izvršila reviziju investicija u toku u generalnoj direkciji i konstatovala određeni broj problema operativne prirode koji su uglavnom posljedica nedovoljnih aktivnosti u administrativnom dijelu upravljanja investicijama.

Prema naprijed navedenom ne može se potvrditi da su interne kontrole funkcionisale u dovoljnoj mjeri da obezbjede potpunu i pravovremenu saradnju između svih organizacionih dijelova društva koji prate određni projekat od inicijative do konačnog finansijskog obračuna investicionog projekta i uknjiženja kolaudovanog investicionog stalnog sredstva. Uprava nije u potpunosti uspostavila odgovarajuću kontrolu nad navedenim procesima kao i provođenje usvojenih pravila i procedura, što je djelimično dovelo do ispravke finansijskih izvještaja za 2008. godinu.

Provedenom revizijom investicija u toku utvrdili smo da su u visinu iskazanog iznosa investicija u toku uključen i iznos investicionog materijala koji se nalazi na skladištu i koji se ugrađuje u stalna sredstva. Uprava nema svoje politike koje bi uredile na koji način se prati realizovana investicija i stanje zaliha investicionog materijala.

---

¹ Sistem interne kontrole obuhvata kontrolna okruženje i kontrolne procedure. Sistem uključuje sve politike i procedure, uspostavljene od strane organa upravljanja Društva, sa ciljem osiguravanja ostvarivanja ciljeva Društva u skladu sa eksternim pravilima (zakonska akta) i rukovodnim politikama, osiguranja imovine i informacija, prevencije u otkrivanju prevara i greški, kvalitete računovodstvenih izvještaja sukladno Međunarodnim računovodstvenim standardima, blagovremena izrada pouzdanih finansijskih i rukovodnih/upravljačkih informacija)

Računovodstvenim politikama nije uređeno na koji način se vrši praćenje i procjena umanjenja vrijednosti zaliha sa niskim koeficijentom obrta odnosno rokom zastare, način knjigovodstvenog evidentiranja i praćenja istih. Društvo treba da uspostavi procedure praćenja, procjene umanjenja vrijednosti zaliha i knjigovodstvenog evidentiranja i praćenja istih.

Preporuka:

Potrebno je da Društvo provodi uspostavljene interne procedure i iste unaprijedi u dijelu koordinacije aktivnosti između svih organizacionih dijelova društva koji prate određeni projekat od inicijative do konačnog finansijskog obračuna investicionog projekta i uknjiženja kolaudovanog investicionog ulaganja.

5.2 Stalna sredstva

Nabavna vrijednost stalnih sredstava na dan 31.12.2009. godine je 1.873.917.805 KM, otpisana vrijednost 1.008.933.248 KM, a sadašnja vrijednost 864.984.558 KM. Sadašnja vrijednost stalnih sredstava je manja u odnosu na prethodnu godinu za 4,96% ili 38.531.689 KM.

Najveća vrijednost stalnih sredstava je u nekretninama, postrojenjima i opremi čija sadašnja vrijednost je 689.001.559 KM; zatim nematerijalna imovina 146.420.672 KM; dugoročna finansijska ulaganja 27.780.468 KM; dugoročna potraživanja 1.717.150 KM i dugoročna razgraničenja 64.709 KM.

Stalna sredstva se iskazuju po nabavnoj vrijednosti. Nakon početnog priznavanja stalnog sredstva, pojedino stalno sredstvo se iskazuje po njegovom trošku umanjenom za akumuliranu amortizaciju i akumulirane gubitke od umanjenja vrijednosti. Amortizacija se obračunava linearnom metodom otpisa tokom procijenjenog vijeka trajanja svakog pojedinačnog sredstva, osim ako postoje značajne promjene očekivanog okvira trošenja ekonomskih koristi u toj imovini.

Prema navednoj politici iskazivanja stalnih sredstava tokom 2009. godine izvršena je provjera korisnog vijeka određenih stalnih sredstava i korekcija stopa amortizacije. Vijek korištenja stalnih sredstava je produžen, a stope amortizacije smanjene što je utjecalo na smanjenje troškova poslovanja, kao i na iskazivanje dobiti poslovne godine. Efekat ovih promjena za 2009. godinu je smanjenje troškova amortizacije za 11.662.287 KM. Tokom revidirane godine u primjeni su bile slijedeće stope amortizacije:

	Vijek korištenja (u god)	(stopa u %)
Licence	8-15	6,70-12%
Licence kojima je rok trajanja 1 godina	1	100
Licence za koje ugovorom nije definisan rok	8,3	12
Softver	5,0	20
Ostala nematerijalna imovina	5	20
Poslovne zgrade i ostali objekti	20-77	1,30-8
Mreže, kablovske instalacije i stubovi	20-33	3-5
Centrale i pomoćni uređaji	6,7-14,3	7-15
Računarska oprema	3	33,33
Transportna sredstva	7-10	10-14,3
Ostala oprema	2-6,7	15-50

5.2.1 Nematerijalna sredstva

Nabavna vrijednost nematerijalnih stalnih sredstava je 260.269.863 KM, otpisana vrijednost 113.849.192 KM i sadašnja vrijednost 146.420.672 KM. Vrijednost nematerijalnih sredstava povećana je u revidiranoj godini u odnosu na prethodnu godinu za 9.875.342 KM ili 7,24%. Najveća vrijednost ove imovine je u licencama, patentima i ostalim pravima.

Licencna prava se odnose na dodijeljene licence od Regulatorne agencije za komunikacije, za obavljanje usluga mobilne telefonije (GSM i 3G licenca). Značajna vrijednost ove imovine je u softverskim rješenjima koji se koriste kao podrška poslovnih procesa.

Nematerijalna sredstva početno se priznaju po nabavnoj vrijednosti. Nakon početnog priznavanja stalnog sredstva, pojedino stalno sredstvo iskazuje se po njegovom trošku umanjenom za akumuliranu amortizaciju i akumulirane gubitke od otuđenja. Amortizacija se vrši linearnom metodom tokom procijenjenog vijeka upotrebe. Odluka o visini stopa amortizacije se donosi svake godine. Visina obračunate amortizacije u revidiranoj godini je 24.467.098 KM.

Promjene koje su se dešavale na nematerijalnoj imovini su date u narednoj tabeli:

u 000 KM

	Licence	Računarski program	Ostala prava	Nemat. sred. u pripremi	Ukupno
Nabavna vrijednost					
Stanje 01.01.2009.	149.159	58.560	16.520	2.782	227.021
Nabavke u toku godine	-	-	-	26.421	26.421
Prenos sa nekretnina postrojenja i opreme	8	-	197	8.826	9.031
Prenos sa pripreme	29.687	5.564	1.329	(36.580)	-
Rashod	(392)	(1.829)	-	-	(2.221)
Ostalo	-	-	-	2	2
Stanje 31.12.2009.	178.462	62.295	18.046	1.451	260.254
Akumulirana amortizacija.					
Stanje 01.01.2008. (akumulirana)	44.700	33.977	12.059	-	90.736
Korekcija temeljne greške	394	124	190	-	708
Na dan 31.12.2008	45.094	34.101	12.249	-	91.444
Amortizac.za tek. god.	13.250	8.929	2.288	-	24.467
Rashod po popisu	(368)	(1.813)	-	--	(2.181)
Ostala usklađivanja	1	141	(22)	-	120
Stanje 31.12.2009	57.977	41.358	14.515	-	113.850
Sadašnja vrijednost 31.12.2009.	120.485	20.937	3.531	1.451	146.404
Sadašnja vrijednost 31.12.2008.	104.065	24.459	4.271	2.782	135.577

Promjene na nematerijalnoj imovini iskazane u prethodnoj tabeli pokazuju kretanje ove imovine sa aspekta nabavke, rashodovanja i obračuna troška amortizacije. Najveće povećanje nematerijalne imovine je na licencnim pravima koja su povećana za 26.421.000 KM, što se odnosi na priznavanje dobivene licence 3G od Regulatorne agencije za komunikacije. Vrijednost licence je priznata po diskontovanom iznosu, pri čemu je korištena diskontna kamatna stopa od 6%. Licenca je dobivena 26.03.2009.g, a stupila je na snagu 01.04.2009. godine sa rokom važenja 15 godina. Nominalna vrijednosti je 15.000.000 EUR, što na dan plaćanja iznosi 29.337.450 KM. Rok plaćanja je 7 godina počev od dana dobijanja dozvole. Grace period je 2 godine, a plaća se u godišnjim anuitetima u iznosu od 3.000.000 EUR.

Smanjenje nematerijalne imovine izvršeno je po osnovu rashodovanja licenci i softverskih programa čija nabavna vrijednost je 2.221.000 KM, a otpisana vrijednost je 2.181.000 KM.

5.2.2 Nekretnine, postrojenja i oprema

Nabavna vrijednost nekretnina, postrojenja i opreme je 1.578.436. hiljada KM, otpisana vrijednost 893.320.hiljada KM, a sadašnja vrijednost 685.116 hiljada KM. Vrijednost nekretnina, postrojenja i opreme povećana je u revidiranoj godini za 24.035.hiljada KM ili 3,62%. Najveća sadašnja vrijednost u revidiranoj godini je u građevinskim objektima; postrojenjima, opremi i transportnim sredstvima i investicijama u toku, čije pojedinačne vrijednosti su iskazane u narednoj tabeli. U tabeli nisu obuhvaćeni dati avansi za materijalna sredstva u iznosu 3.885.hiljada KM.

Promjene koje su se dešavale na nekretninama, postrojenjima i opremi prikazane su u narednoj tabeli:

u 000 KM

Opis	Zemljište	Građevinski objekti	Mreže	Centrale prenosni uređaji	Ostala oprema i rač. opr.	Investicije u toku	Ukupno
Nabavna vrijednost na dan 31.12.2008.g	3.189.	171.442.	519.373	433.240	198.766	174.290	1.500.300
Direktna povećanja	-	7				112.802.	112.809
Prenos sa investicija u toku	237	17.758	29.951	34.288	47.301	(129.535)	-
Prenos na nematerijalnu imovinu	-	574		638	(1.417)	(8.826)	(9.031)
Kapitalizirana amortiz.						1.129	1.129
Efekti po popisu				110	110	(24)	196
Otuđenje i rashodovanje	-	(89)		(9.041)	(17.502)	(335)	(26.967)
Stanje na dan 31.12.2009.g	3.426	189.692	549.324	459.235	227.258	149.501	1.578.436
Akumulir. amortizacija na dan 31.12.2008.g	-	59.372	348.776	294.254	132.961	-	835.363
Korekcija temeljne greške za 2008.	-	524	16	2.587	881	-	4.008
Izmjenjeno stanje na dan 31.12.2008.g.	-	59.896	348.792	296.841	133.842	-	839.371
Amortizacija za 2009. g	-	4.788	15.948	36.986	22.380		80.102
Reklasifikacija	-	-	-	-	4	-	4
Efekti po popisu	-	-	-	110	110	-	220
Prenos na nematerijalnu imovinu	-	33	-	351	(504)	-	(120)
Rashodovanja	-	(73)	-	(8.754)	(17.430)	-	(26.257)
Stanje na dan 31.12.2009.	-	64.644	364.740	325.534	138.402	-	893.320
Neto knjigovod. vrijednost							
Na dan 31.12.2009.	3.426	125.048	184.584	133.701	88.856	149.501	685.116
Na dan 31.12.2008.	3.189	111.546	170.581	136.399	64.924	174.290	660.929

Nekretnine, postrojenja i oprema direktno su povećane za 112.802. hiljade KM. Najviše je uloženo u opremu i građevinske objekte. Smanjenje materijalne imovine izvršeno je u iznosu 26.967.hiljada KM. Smanjenje imovine izvršeno je po osnovu rashodovanja opreme (centrale, prenosni uređaji). Nabavna vrijednost rashodovane imovine je 26.967 hiljada KM, a otpisana 26.257 hiljada KM.

Investicije u toku - Revizijskim procedurama provjeravali smo investicije u toku čija vrijednost je 149.501.hiljada KM. Cilj provjere je primjena usvojenih procedura vezanih za proces investiranja, kolaudacije i knjigovodstvenog evidentiranja.

Utvrđeno je da:

1. Nisu provedene suštinske kontrole koje bi spriječile pogrešna iskazivanja u finansijskim izvještajima. Prenos investicija sa pripreme u upotrebu se ne vrši u skladu sa usvojenim procedurama, što ima za posljedicu nerealno iskazivanje imovine. Sredstvo je u upotrebi, a formalno nije preneseno u korištenje niti se vrši obračun amortizacije shodno računovodstvenim pravilima.

Uočili smo da je na osnovu prijedloga Komisije za popis investicija u toku aktivirano sa izvještajnim periodom 7.579.192 KM investicionih ulaganja, zbog toga što su sredstva duži period u upotrebi. Prema prihvaćenim procedurama aktiviranje sredstava se vrši na osnovu izvršene kolaudacije, a knjigovodstveno evidentiranje na bazi te dokumentacije.

Krajem godine imovina je popisana, ali takvi popisi ne daju podatke o pojedinačnoj vrijednosti projekta i povezivanju tog projekta sa odobrenim projektima. Provedenom revizijom je konstatovano da komisija za popis investicija u toku nije izvršila stvarni, fizički uvid u započete investicione projekte, odnosno nije se suštinski sagledalo stanje započetih investicija kako bi se utvrdilo od kada je neka investicija u pripremi, opravdanost određenog projekta koji stoji u pripremi duži period. Izvršenim uvidom u dokumentaciju investicija u toku

utvrđeno je da su na određenim investicionim projektima evidentirana stanja sa oznakom investicionog projekta iz perioda od 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 koji nisu okončani.

2. Na investicijama u toku evidentirane su i zalihe investicionog materijala u iznosu 65.672.696 KM, u čemu zalihe opreme 35.930.557 KM i zalihe investicionog materijala 29.742.139 KM. Uprava raspolaže podacima o starosnoj strukturi zaliha koje nisu imale promjena :

- zalihe koje nisu imale promjena u periodu od jedne godine 9.549.455 KM,
- zalihe koje nisu imale promjena u periodu od dvije godine 6.602.693 KM,
- zalihe koje nisu imale promjena u periodu od tri godine 4.396.956 KM.

Ne postoje podaci o starosnoj strukturi zaliha u cjelokupnom iznosu, kao i procjene uprave o korisnosti i upotrebljivosti ovih zaliha. Imovina je iskazana kao investicija u toku, a popisuje se kao zalihe iz kojih popisa nije moguće povezati za koju namjenu se drže ove zalihe.

Naša testiranja pokazala su da se na zalihama investicionog materijala nalaze zalihe koje su zadnje promjene sa skladišta imale 2005. godine, 2006. godine, primjer bazne stanice, telefonske govornice, port card i sl. Isto tako iz izvještaja popisne komisije vidljivo je da se otpisuju izvršena ulaganja u opremu i materijal zbog zastarjelosti i neupotrebljivosti što govori o nedovoljnom nadzoru nad ovom imovinom.

Zalihe su nabavljene u ranijim periodima te bi društvo trebalo izvršiti usklađivanje zaliha svođenjem njihove vrijednosti na nadoknadiivi iznos. Upućujemo na Međunarodni računovodstveni standard 16 - Nekretnine, postojenja i oprema, paragraf 8. prema kojem je dozvoljeno da se rezervni dijelovi i oprema mogu iskazivati kao nekretnine postrojenja i oprema samo ako se isti mogu upotrebiti uz postojeću opremu. U tom slučaju rezervni dijelovi i oprema dosljedno se otpisuju tokom procijenjenog vijeka upotrebe. Zbog svega navedenog mi nemamo dovoljno osnove da bez ikakvih rezervi prihvatimo da su investicije u toku realno iskazane i fer prezentirane.

Preporuka:

Potrebno je da se izvrši suštinska kontrola iskazanih ulaganja u investicije u toku i postupi shodno nalazima i računovodstvenim pravilima.

5.2.3 Dugoročna finansijska ulaganja i zajmovi

Na poziciji dugoročna finansijska ulaganja i zajmovi na dan 31.12.2009. godine iskazan je iznos 27.780 hiljada KM, a odnosi se na vrijednost od ulaganja u dionice kod Eutelsat Communications 24.294 hiljade KM i depozite kod banaka 3.486 hiljada KM.

	u 000 KM	
	2009.g	2008.g
Ulaganje u dionice Eutelsat	24.294	18.248
Ostala ulaganja- Bosnafilm	400	400
Ukupno	24.694	18.648
Ispravka	(400)	(400)
Ulaganja	24.294	18.248

Društvo posjeduje 552.064 dionica kod Eutelsat communications. Na dan 31.12.2009.godine prema podacima o vrijednosti dionica na berzi u Londonu-London Stock Exchange vrijednost dionice je iznosila 22,50 EURA po dionici. Ukupna vrijednost ulaganja u dionice iskazanih u bilansu stanja na dan 31.12.2008. godine je iznosila 18.247.662 KM, a nakon izvršenog usklađenja vrijednosti dionice sa podacima sa berze na dan 31.12.2009. godine vrijednost ulaganja je 24.294.225 KM. Povećanje vrijednosti ulaganja u dionice knjiženo je na poziciji revalorizacionih rezervi u iznosu 6.046.565 KM. Po osnovu navedenih ulaganja ostvaren je i prihod od dividendi u iznosu 569.565 KM.

5.3 Zalihe

Zalihe se sastoje od materijala koji se može koristiti u izgradnji ili održavanju stalnih sredstava, rezervnih dijelova, sitnog inventara i robe (roba u sklopu sa asembliranom uslugom) koja se drži za dalju prodaju. Zalihe se iskazuju po trošku nabavke. Trošak se utvrđuje primjenom metode prosječnog ponderisanog troška.

Vrijednost zaliha sirovina i materijala, rezervnih dijelova i sitnog inventara je 32.928.hiljada KM, proizvodnje u toku 16.223 hiljada KM, proizvoda 50.470 hiljada KM i trgovačke robe 6.223.hiljada KM.

	u 000 KM	
	2009.	2008.
Materijal	21.825	18.303
Rezervni dijelovi	10.306	10.817
Trgovačka roba	6.223	7.034
Sitan inventar i ostalo	865	807
Ukupno	39.219	36.961

Testirali smo obrt zaliha odnosno dužinu stajanja istih na zalihama i utvrdili da se ne vrši svodenje vrijednosti ovih zaliha koje stoje više od godinu dana. Prema prezentiranim podacima takvih zaliha ima u vrijednosti 9.518.474 KM, a postoje zalihe na kojima nije bilo promjena tri godine. Zalihe su nabavljane u ranijim periodima, te bi Društvo trebalo izvršiti vrijednosno usklađivanje zaliha svodenjem njihove vrijednosti na nadoknadivi iznos kako je predviđeno Međunarodnim računovodstvenim standardom 2 - Zalihe.

Analizom uzorka zaliha materijala utvrđeno je da postoje zalihe koje imaju nizak koeficijent obrta odnosno stoje duži vremenski period na skladištu bez promjena, na primjer, u Generalnoj direkciji na zalihama se nalazi 1.035.713 KM materijala koji nije imao promjena tri godine (potrošni materijal šifra 02050 regulator, 049809). Imajući u vidu djelatnost Društva i brzinu tehnoloških promjena u djelatnosti potrebno je ispitati tehnološku zastarjelost zaliha i njihovu fer vrijednost i iskazivanje u sredstvima Društva.

Iznos zaliha koje u posljednje tri godine nisu imale promjena na stanju daje se u slijedećoj tabeli:

	1 godina	2 godine	3 godine
Rezervni dijelovi	4.015.633	2.944.986	1.689.534
Potrošni materijal	5.142.175	3.720.056	3.057.696
Sitan inventar	254.478	78.491	38.635
Gotovi proizvodi	28.266	12.829	12.665
Roba	77.922	41.129	6.539
Ukupno	9.518.474	6.797.491	4.805.069

Preporuka:

Potrebno je urediti politiku praćenja starosne strukture zaliha i obezbjediti provođenje iste, radi svodenja na fer vrijednost i realno iskazivanje u finansijskim izvještajima Društva.

5.4 Tekuća sredstva

5.4.1 Novčana sredstva

Novčana sredstva su sredstva na računima banaka i u blagajni. Novac i novčani ekvivalenti iskazani su u slijedećim iznosima:

	u 000 KM	
	2009	2008
Novac i novčani ekvivalenti	173.403	75.606
Kratkoročni depoziti preko tri mjeseca	115.720	116.147
Dugoročni depoziti preko 12 mjeseci	-	77.602
Ukupno:	289.123	269.355

Iznos od 115.720.hiljada KM odnosi se na kratkoročne depozite oročene kod:

- NLB Tuzlanska banka u iznosu 52.118.hiljada KM uz 6,25 % godišnje kamate, dospijeće u aprilu i julu 2010. godine,
- UniCredit banka d.d. Mostar dva depozita u iznosu 17.000.hiljada KM sa kamatnom stopom 4,42 % godišnje, dospijeće septembra 2010. godine

- Union banka Sarajevo dva depozita 7.000 hiljada KM sa kamatnom stopom 6,10 %, dospijeće april i maj 2010. godine,
- Raiffeisen banka tri depozita 22.000 hiljada KM, stopa 6,45% dospijeće maj 2010. godine, dva depozita 9.000 hiljda EURA, stopa 6,75 %, dospijeće maj 2010. godine

5.4.2 Potraživanja

Potraživanja su iskazana u iznosu od 83.514.938 KM i sastoje se od potraživanja od prodaje 60.173 hiljada KM, ostala potraživanja 10.538 hiljada KM, datih kratkoročnih kredita 9.525 hiljada KM

Struktura ovih potraživanja je sljedeća:

Potraživanja od prodaje odnose se na potraživanja po osnovu pruženih telekomunikacijskih usluga u zemlji i inostranstvu. Potraživanja se iskazuju po fakturisanjoj vrijednosti umanjenoj za ispravke procjenjenih nenaplativih iznosa. Ispravka vrijednosti se vrši za sva potraživanja preko 90 dana od dana dospjeća na naplatu.

Struktura ovih potraživanja se vidi iz slijedećeg pregleda.

	u 000 KM	
	2009.	2008
Kupci u zemlji	92.573	88.973
Kupci u inostranstvu	11.965	13.148
Ukupno	104.538	102.121
Umanjenje vrijednosti potraživanja	(44.365)	(36.844)
Ukupno	60.173	65.277

Promjene na ispravci vrijednosti potraživanja u revidiranoj godini su:

	u 000 KM	
	2009.g	2008.g
Stanje na početku godine	36.844	33.885
Povećanja	16.754	11.567
Naplaćena potraživanja	(7.202)	(6.817)
Smanjenje po osnovu otpisa	(1.985)	(1.920)
Kursne razlike neto	(33)	70
Korekcije po međunarodnom obračunu	(13)	59
Ukupno	44.365	36.844

Ročna struktura potraživanja od kupaca je: do 30 dana u iznosu 47.956.344 KM, 30 – 60 dana u iznosu 9.053.288 KM, 60 – 90 dana u iznosu 3.158.116 KM, preko 90 dana u iznosu 44.677.384 KM i kursne razlike nastale po osnovu potraživanja iz međunarodnih obračuna (312.860 KM). Najveći iznos potraživanja odnosi se na period do 30 dana, što je 45,87% od ukupno iskazanih potraživanja od kupaca i sva potraživanja preko 90 dana u iznosu od 44.365 hiljada KM su prenesena na ispravku potraživanja od kupaca.

Ostala potraživanja iskazana su u iznosu 10.538 hiljada KM i u odnosu na prethodnu godinu manja za 23.028 hiljada KM ili 31,40% i smanjenje se najvećim dijelom odnosi na iskorištenu pretplatu poreza na dobit.

Revizijom smo utvrdili da se na ovim potraživanjima iskazuje iznos od 5.955.784 KM što se odnosi na više plaćen porez utvrđen rješenjem nadležnog organa početkom 2007. godine. Potraživanje je ispravljeno na teret rezultata tog obračunskog perioda. U toku 2008. godine za isti iznos evidentiran je prihod, a smanjena ispravka vrijednosti na bazi procjene uprave. Do okončanja naše revizije potraživanje nije naplaćeno.

Stepen izvjesnosti naplativosti nije procjenjivan koncem obračunskog perioda, što je kontinuirana obaveza, a posebno prilikom sastavljanja godišnjih obračuna. Zbog navedenog iskazana potraživanja nisu realno iskazana i za isti iznos precijenjen je rezultat poslovanja.

Dati kratkoročni krediti u ukupnom iznosu 9.525 hiljada KM su krediti dati fizičkim licima –kupcima asemblirane usluge čije plaćanje dospijeva u periodu do 12 mjesec u iznosu 9.144 hiljada KM i stambeni krediti dati uposlenima koji dospijevaju za naplatu u periodu do 12 mjeseci KM u iznosu 373 hiljada KM.

Aktivna vremenska razgraničenja i rezervisanja u iznosu od 3.279 hiljada KM odnose se na date avanse u iznosu od 725 hiljada KM, unaprijed fakturisane troškove po osnovu zakupa 242 hiljada KM, procjene iz međunarodnog obračuna za saobraćaj koji je ostvaren do 31.12.2009. godine, a nije usaglašen sa ino operaterima, odnosno nije ispostavljena faktura do 31.12.2009. godine u ukupnom iznosu 1.600 hiljada KM i obračunate kamate na oročena sredstva koje pripadaju obračunskom periodu a nisu ispostavljeni obračuni od banaka, unaprijed fakturisani troškovi u iznosu od 713 hiljada KM.

Preporuka:

Potrebno je procjenjivati potraživanja i vrijednost procjene uskladiti u skladu sa računovodstvenim pravilima sa ciljem izbjegavanja nerealnog iskazivanja rezultata poslovanja.

5.5 Obaveze i razgraničenja

Obaveze iznose 216.706 hiljada KM od čega se na dugoročne obaveze odnosi 92.558 hiljada KM a na kratkoročne obaveze 124.148 hiljada KM. Obaveze su u odnosu na prethodnu poslovnu godinu manje za 8.916 hiljada KM ili 3,95%. Pasivna vremenska razgraničenja iznose 23.726 hiljada KM, a u 2008.g. su iznosila 33.079 hiljada KM što je smanjenje za 9.353 hiljada KM ili 28,27%. Pregled obaveza i razgraničenja se daje u slijedećoj tabeli :

	31.12.2009.	31.12.2008.
		u 000 KM
Dugoročne obaveze	92.558	84.467
Dugoročni krediti	2.155	3.591
Ostale dugoročne finansijske obaveze	50.778	38.706
Dugoročna razgraničenja i rezervisanja	39.625	42.170
Kratkoročne obaveze	124.148	141.155
Kratkoročne finansijske obaveze	13.944	13.624
Obaveze prema dobavljačima	31.406	39.682
Obaveze poreza na dobit	29.728	33.198
Obaveze za PDV	1.867	4.363
Obaveze za poreze i doprinose	5.846	6.251
Druge kratkoročne obaveze	17.631	10.958
Pasivna vremenska razgraničenja	23.726	33.079
Ukupno	216.706	225.622

5.5.1 Dugoročne obaveze

Obaveze za dugoročne kredite iznose 2.154.548 KM što se odnosi na kredit Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) i Federacije BiH odobren za rekonstrukciju telekomunikacijske mreže, dospijeva marta 2012. godine, otplaćuje se u polugodišnjim ratama u iznosu od 718.182 KM. Kamata se obračunava po stopi Libor+1% uvećano za 0,5 % godišnje. Iskazana obaveza je usaglašena sa preostalom obavezom prema ugovorenoj dinamici otplate.

Ostale dugoročne finansijske obaveze u iznosu 50.778.005 KM su obaveze prema Regulatornoj agenciji za komunikacije (RAK) Bosne i Hercegovine za dvije GSM licence. Licenca G2 iznosi 26.406.966 KM i Licenca G3-Licenca za univerzalne mobilne telekomunikacijske sisteme iznosi 24.371.038KM.

Licencu G2 je dobivena u septembru 2004. godine sa rokom upotrebe 15 godina, nominalne vrijednosti 140.000.000 KM. U poslovnim knjigama iskazuje se po diskontovanoj vrijednosti.

Licenca G3 iznosi 24.371.038 KM, vrednovana je po diskontnoj kamatnoj stopi od 6%. Licenca je dobivena 26.03.2009.g, a stupila na snagu 01.04.2009. godine. Rok važenja je 15 godina, nominalna vrijednosti

15.000.000 EUR. Rok plaćanja je 7 godina počev od dana dobijanja dozvole, a grace period 2 godine, plaćanje godišnje u iznosu od 3.000.000 EUR.

Dugoročna razgraničenja i rezervisanja iznose 39.625 hiljada KM, a sastoje se od odloženih prihoda od donacija u stalnim sredstvima 22.013 hiljada KM, rezervisanja po sudskim sporovima 101 hiljada KM i rezervisanja za otpremnine i jubilarne naknade 17.511 hiljada KM.

Rezervisanja za otpremnine i jubilarne naknade knjiženo je na osnovu obračuna ovlaštenog aktuaru u skladu sa MRS 19- primanja zaposlenih.

5.5.2 Kratkoročne obaveze

Ukupne kratkoročne obaveze iznose 124.148 hiljada KM i samanjene su u odnosu na prethodnu godinu za 17.007 hiljada KM. Ove obaveze sastoje se od kratkoročnih finansijskih obaveza 13.944 hiljade KM, obaveza prema dobavljačima 31.406 hiljada KM, obaveza za poreze, doprinose i druga davanja 37.441 hiljadu KM, pasivnih vremenskih razgraničenja 23.726 hiljada KM i drugih kratkoročnih obaveza 17.631 hiljadu KM.

Kratkoročne finansijske obaveze odnose se na tekući dio dugoročnih obaveza po kreditu Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) i Federacije BiH 1.436 hiljada KM, tekući dio dugoročnih obaveza za licencu G2 12.299 hiljada KM i obaveze za primljene avanse 209 hiljada KM.

Obaveze prema dobavljačima sastoje se od obaveza prema dobavljačima u zemlji 15.666 hiljada KM, obaveza prema dobavljačima u inostranstvu 12.862 hiljade KM i nefakturisanih obaveza za materijal zaprimljen u skladište ili izvršenu uslugu za koju ne postoji dokument za knjiženje 2.877 hiljada KM.

	u 000 KM	
	2009	2008
Obaveze prema dobavljačima		
U zemlji	15.666	27.209
U inostranstvu	12.862	12.476
Obaveze za nefakturisane usluge i robe	2.877	1.918
Ukupno	31.405	41.600

U okviru obaveza za poreze, doprinose i druga davanja su i obaveze poreza na dobit 29.728 hiljada KM, obaveze za PDV 1.867 hiljada KM i obaveze za poreze i doprinose 5.846 hiljada KM su tekuće obračunate obaveze za decembar 2009. godine.

5.6 Kapital Društva

U finansijskim izvještajima na dan 31.12.2009. godine kapital je iskazan u slijedećim iznosima:

	u 000 KM	
	2009	2008
Upisani osnovni kapital	634.574	634.574
Revalorizacione rezerve	6.705	659
Ostale rezerve	116.432	87.750
Akumulirana dobit	302.443	296.530
Ukupno kapital	1.060.154	1.019.512

Upisani i uplaćeni kapital prilikom prve registracije, nakon djelimične privatizacije je 634.573.580 KM. Vlasnička struktura kapitala je kako slijedi: 90% ili 571.116.222 KM je državni kapital, i privatizirani kapital-dionički kapital iznosi 10 % ili 63.457.358 KM.

Registrovani osnovni kapital u iznosu od 634.573.580 KM podjeljen je na 63.457.358 redovnih dionica čija nominala vrijednost je 10 KM. Dionice malih dioničara i fondova su predmet trgovanja na berzi.

Revalorizacione rezerve u iznosu 6.705.206 KM su povećane za 6.046.563 KM u odnosu na prethodnu godinu kada su iznosile 658.643 KM. Povećanje revalorizacionih rezervi je rezultat usklađivanja vrijednosti finansijskih instrumenata sa njihovom fer vrijednošću. Društvo je u toku 2007 godine kupilo 552.064 dionice u Eutelsat Communiactions, Pariz, Francuska za iznos od 17.589.000 KM. Dionicama se trguje na berzi i iste su

na dan 31.12.2009. godine vrednovane po tržišnoj vrijednosti, po osnovu čega su uvećane revalorizacione rezerve za iznos od 6.046.565 KM.

Fond rezervi sa izvještajnim periodom iznosi 116.431.972 KM i isti je povećan za 28.681.593 KM u odnosu na prethodnu godinu kada su iznosile 87.750.379 KM. Izdvajanje u rezerve urađeno je u skladu sa propisima.

Neraspoređena - akumulirana dobit u finansijskim izvještajima je iskazana 302.443.479 KM.

5.7 Prihodi

Prihodi su ostvareni u iznosu od 605.414 hiljada KM i manji su za 22.583 hiljada KM ili 3.59% u odnosu na ostvareni prihod prethodne godine, a u odnosu na planirani manji je za 27.881 hiljada KM.

Prihodi o prodaje - osnovne djelatnosti ostvareni su u iznosu od 572.206 hiljada KM. U odnosu na ostvareni prihod prethodne godine manji su za 11.017 hiljada KM, a u odnosu na planirane prihode za 2009. godinu ovi prihodi su manji za 33.751 hiljadu KM

Računovodstvenim politikama Društva prihodi se priznaju kad postoji vjerovatnoća priliva ekonomskih koristi i koje se mogu pouzdano izmjeriti. Kada se pojavi neizvjesnost u pogledu naplativosti iznosa već uključenog u prihod, taj iznos se priznaje kao rashod. Prihodi od telekomunikacijskih usluga predstavljaju fakturisanu i obračunatu vrijednost pruženih usluga. Prihodi nastali na području BiH od fiksne i mobilne telefonije obuhvataju pristupnu taksu, pretplatu za telefonske linije, lokalne pozive u zemlji i prihode od terminiranja poziva korisnika. Za knjigovodstveno evidentiranje prihoda i njihovo iskazivanje u finansijskim izvještajima za revidiranu godinu postignuta je razumna sigurnost potpunog i pravilnog evidentiranja i iskazivanja u skladu sa usvojenim procedurama.

Struktura prihoda iskazanih u finansijskim izvještajima daje se u slijedećoj tabeli:

	u 000 KM	
	2009	2008
Prihodi od prodaje	572.206	583.223
Finansijski prihodi	16.533	21.583
Dobici od prodaje stalne imovine	152	366
Ostali prihodi	16.523	22.825
Ukupno	605.414	627.997

Prihodi od prodaje usluga i robe koje je ostvarilo Društvo u 2009 .godini su u KM kako slijedi:

	u 000 KM	
	2009	2008
Prihodi od usluga	496.758	500.541
Prihodi od prodaje telefona	14.042	17.175
Prihodi od zakupa vodova i slično	4.027	4.481
Ukupno prihodi od usluga u zemlji	514.827	522.197
Prihodi iz međunarodnog obračuna	57.379	61.026
Ukupno	572.206	583.223

Prihodi od ulaganja i finansiranja u ukupnom iznosu od 16.533 hiljada KM odnose se na:

	u 000 KM	
	2009	2008
Prihodi od kamata	20	4
Pozitivne kursne razlike	2.245	7.565
Ostali finansijski prihodi	14.268	14.014
Ukupno	16.533	21.583

U ukupnim prihodima od ulaganja i finansiranja najveći su ostali finansijski prihodi u iznosu 14.268 hiljada KM, a sastoje se od prihoda od kamata na oročena sredstva 12.333 hiljade KM, prihoda od kamata na sredstva po viđenju 1.211 hiljada KM, prihoda od zateznih kamata 154 hiljade KM i prihoda od finansijskih ulaganja-Eutelsat 570 hiljada KM.

Društvo posjeduje 552.064 dionica kod Eutelsat Communications. Na dan 31.12.2009.godine prema podacima o vrijednosti dionica na berzi u Londonu-London Stock Exchange vrijednost dinice je iznosila 22,50 eura po dionici.

Ukupna vrijednost ulaganja u dionice iskazanih u bilansu stanja na dan 31.12.2008. godine je iznosila 18.247.662 KM, a nakon izvršenog usklađenja vrijednosti dionice sa podacima sa berze na dan 31.12.2009. godine vrijednost ulaganja je 24.294.225 KM. Povećanje vrijednosti ulaganja u dionice knjiženo je na poziciji revalorizacionih rezervi u iznosu 6.046.565 KM. Po osnovu navedenih ulaganja ostvaren je i prihod od dividendi u iznosu 569.565 KM.

Ostali prihodi

Ostali prihodi u ukupnom iznosu od 16.523 hiljade KM odnose se na:

	u 000 KM	
	2009	2008
Prihod od donacija	3.031	3.090
Prihod od otpisanih obaveza	209	3
Viškovi	1	12
Prihod od prodatog materijala, rez.dijel. i sit.inv.	30	55
Prihod od naplate štete	51	67
Prihod od penala	2.122	338
Prihod od naplaćenih otpisanih potraživanja	7.302	13.712
Prihod od neiskorištenih rezervisanja	321	1.806
Prihod iz ranijih godina	516	461
Ostali prihodi	2.940	3.281
Ukupno	16.523	22.825

5.8 Rashodi

Ukupni troškovi i rashodi poslovanja iznose 445.178 hiljada KM. Ukupni rashodi u 2009. godini u odnosu na planirane manji su za 4,94 %, a u odnosu na prethodnu godinu manji su za 6,48 %. Rashodi su iskazani u slijedećim iznosima:

	u 000 KM	
	2009	2008
Operativni rashodi- troškovi za prodano	234.895	233.252
Troškovi uprave i administracije	186.469	215.203
Drugi oprativni rashodi	555	52
Finansijski rashodi	4.145	8.520
Gubici od umanjenja vrijednosti i otuđenja stalnih sredstava	585	889
Ostali rashodi	18.529	18.142
Ukupno	445.178.	476.058

Struktura troškova poslovanja daje se u slijedećem pregledu :

	u 000 KM	
	2009	2008
Utrošene sirovine i materijal	9.636	8.767
Potrošena energija	6.502	6.351
Utrošeni rezervni dijelovi	2.150	1.136
Otpis sitnog inventara, ambalaže i autoguma	774	761
Obračunato odstupanje od cijena	16	48
Amortizacija	103.438	111.657
Plaće za rad	89.762	88.991
Naknade plaća	8.580	8.137

Ostali troškovi zaposlenih	15.230	14.589
Usluge na izradi i doradi učinaka	377	361
Prevozne usluge	19	53
Usluge održavanja i zaštite	21.644	20.670
Poštanske i telekomunikacijske usluge	75.824	78.508
Zakupnine i najamnine	16.265	16.589
Usluge reklame, sponzorstva i troškovi sajмова	12.245	15.450
Intelektualne i lične usluge	1.404	1.108
Usluge istraživanja i razvoja	118	148
Usluge posredovanja	12.312	13.127
Ostale vanjske usluge	2.936	3.309
Dnevnice za sl. putovanja i putni troškovi	1.982	2.309
Naknade troškova zaposlenima	6	3
Izdaci za ostala materijalna prava zaposlenih	4.234	8.264
Naknade i dr.tr. članova nadzornog i drugih odbora društva	1.000	324
Doprinosi, članarine i druga davanja	9.061	7.488
Porezi koji ne zavise od finansansij.rezultata	1.163	4.395
Troškovi osiguranja	1.030	1.291
Bankarske usluge	5.015	4.930
Troškovi reprezentacije	534	486
Ostali razni troškovi poslovanja	10	540
Rezervisanja za započete sudske sporove	188	11
Rezervisanja za otpremnine, jubilarne nagrade i sl.	2.228	1.101
Raspored troškova za obračun učinaka	0	152
Ukupno	405.683	421.054

Poštanske i telekomunikacijske usluge su 75.824 hiljade KM, što učestvuje 18.69% u ukupnim troškovima. Troškovi održavanja iskazani su u iznosu od KM 21.644 hiljade KM i veći su za 5% u odnosu na troškove 2008.g koji su iznosili 20.671 hiljadu KM, a u odnosu plan za 2009.g. manji su za 9%. U ukupnim rashodima učestvuju sa 4,9% i uglavnom se odnose na održavanje i servisiranje opreme i mreže.

Troškovi zakupa u iznosu 16.265 hiljada KM se odnose na troškove zakupa nekretnina, zemljišta za bazne stanice, opreme, vodova i slično.

U ukupnim troškovima poslovanja BHT na troškove usluga reklame, sponzorstva i troškova sajмова odnosi se 12.245 hiljada KM i to čini 2,8% ukupnih troškova. U istom periodu prethodne godine trošak je bio 15.460 hiljada KM, a plan za 2009.g. je 12.689 KM i ovi troškovi su manji od planiranih za 3%. Troškovi reprezentacije su 534 hiljade KM, a u prethodnoj godini su 486 hiljada KM, što je veće za 9,8%.

5.8.1 Plaće i naknade plaća uposlenih

Obračun plaća i ostalih naknada regulisan je Kolektivnim ugovorom za područje telekomunikacija u FBiH, Pravilnikom o radu - prilog tri- Plaće, dodaci i naknade plaća koji je izmjenjen u decembru 2008. godine s ciljem usklađivanja odredaba pravilnika sa zahtjevima iz Zakona o porezu na dohodak i Zakona o doprinosima.

U ukupnim troškovima Društva troškovi plaća i naknada plaća učestvuju sa 27,99 %. Planirani troškovi uposlenih za 2009.godinu su 113.488 hiljada KM, a ostvareni su 113.572 hiljada KM. U poređenju sa 2008 godinom kada su troškovi iznosili 111.717 hiljada KM i veći za 1,63 %.

Na dan 31.12.2009. godine u Društvu je bilo uposleno 3.308 uposlenika, prosječan broj uposlenih na osnovu sati rada je 3.292, a prosječan broj uposlenih na osnovu stanja krajem mjeseca je 3.285.

Troškovi plata i naknada isplaćeni su 98.342 hiljade KM od čega se na plaće za rad odnosi 89.762 hiljade KM i naknade plaće 8.580 hiljada KM.

Ostali troškovi uposlenih su 15.230 hiljada KM, a sastoje se od slijedećih troškova u 000 KM:

- topli obrok 9.988 KM
- prevoz na posao 1.703 KM
- regres za godišnji odmor 3.495 KM
- naknade upravi za radna tijela 25 KM
- ostali zakonom priznati troškovi 20 KM

Mjesečna neto plaća generalnog direktora utvrđena je u iznosu od 5,0 prosječnih mjesečnih neto plaća isplaćenih u FBiH u posljednja tri mjeseca, a za izvršne direktore u visini 4,75. Tako utvrđene plaće uvećavaju se za visinu minulog rada što je predviđeno članom 5. Stav2. Zakona o plaćama i drugim materijalnim pravima članova organa upravljanja institucija FBiH i javnih preduzeća u većinskom vlasništvu FBiH (Službene novine FBiH, broj 12/09) i porez na dohodak.

Najviša isplaćena plaća iznosi 4.197 KM, a najniža 650 KM. Ostvarena prosječno isplaćena plaća po uposleniku za 2009. godinu iznosi 1.544 KM, što je za 2% manje u odnosu na prethodni period.

Pored naprijed navedenih troškova izvršene su i sljedeće isplate za : otpremnine za penziju 1.670 hiljada KM, jubilarne nagrade 548 hiljada KM, pomoć u slučaju smrti 629 hiljada KM, pomoć u slučaju teškog invaliditeta 1.036 hiljada KM.

Sve izvršene isplate uposlenicima na osnovu odluka o isplatama naknada u toku 2009. godine (po osnovu rođenja djeteta, bolovanja preko pet mjeseci, invalidnosti, teške bolesti, smrti, jubilarne nagrade) donesene su u skladu sa Kolektivnim ugovorom, Statutom, Pravilnikom o radu i drugim internim aktima Društva. Naprijed navedene isplate koje su isplaćene u iznosima različitim od iznosa propisanih Zakonom o porezu na dohodak iskazane su u poreznom bilansu u iznosu od 4.645 hiljada KM.

5.9 Finansijski rezultat

	u 000 KM	
	2009	2008
Dobit prije poreza	160.236	151.940
Porez na dobit	16.028	15.883
Neto dobit perioda	144.208	136.057

U revidiranoj godini iskazana je dobit prije oporezivanja u iznosu od 160.237 hiljada KM. Porez na dobit obračunat je u iznosu od 16.028 hiljada KM. Neto dobit perioda je 144.208 hiljada KM koja je predmet raspodjele organa upravljanja. Nadzorni odbor prihvatio je ovakve finansijske izvještaje i uputio ih na konačno usvajanje Skupštini Društva. Međutim, provedenom revizijom utvrdili smo da nisu realno iskazana potraživanja, u iznosu od 5.956 hiljada KM, jer je naplata istih neizvjesna. Nije izvršena ispravka ovih potraživanja na teret rashoda poslovanja zbog čega je dobit precjenjena za navedeni iznos.

Istovremeno ukazujemo da i tako iskazana dobit nije samo rezultat poslovnih aktivnosti jer je izvršeno smanjenje stopa amortizacije materijalne i nematerijalne imovine (u najvećem dijelu licencna prava i mreže) što je imalo za rezultat manje troškove amortizacije. Finansijski efekat smanjenja troškova amortizacije je 11.662 KM, koji iznos je uticao na povećanje dobiti.

5.10 Sudski sporovi

Na dan 31. decembra 2009. godine, Društvo ima saznanja da su pokrenuti sudski sporovi protiv njega u ukupnom iznosu od 31.365.131 KM, od čega se na Direkciju Sarajevo odnosi 18.986.808 KM, generalnu direkciju 5.996.535 KM, direkciju Tuzla 5.374.523 KM . Uprava smatra da ovi sudski sporovi najvećim dijelom nisu osnovani. Na osnovu procjene Uprave za negativne ishode pokrenutih sporova izvršeno je rezervisanje sredstava u iznosu od 101.221 KM.

Na dan 31. decembra 2009. godine, Društvo je imalo 77.522 pokrenuta sudska postupka protiv trećih lica u ukupnom iznosu od 41.136.968 KM po osnovu pruženih telekomunikacijskih usluga. Takođe, pokrenuto je i 96 sudskih sporova po drugim osnovama u iznosu od 2.177.662 KM u kojim su direkcije podnosilac tužbi.

5.11 Javne nabavke

Na nivou Društva u 2009. godini zaključeno je 2.568. ugovora u vrijednosti 97.737.622 KM i 26.478.664 EUR-a, što preračunato u nacionalnu valutu iznosi 149.525.386 KM.

Otvorenim postupkom izabrani su najpovoljniji ponuđači u iznosu od 66.425.235 KM ili 45% od ukupno sklopljenih ugovora, pregovaračkim postupkom bez objave obavještenja 73.989.146 KM ili 49,4% i ostalim postupcima 9.111.005 KM ili 5,6%.

Pregovarački postupak bez objave obavještenja o nabavci provodio se za nabavke mobilnih i telefonskih aparata, reklamno propagandnih usluga, nabavku licenci i usluge održavanja i podrške opreme i aplikacija.

Revizijskim procedurama provjeravali smo pregovarački postupak bez objave obavještenja o nabavci koji je primjenjivan kod nabavke mobilnih i fiksnih telefonskih aparata namijenjenih daljnjoj prodaji korisnicima telekomunikacijskih usluga društva.

Prethodnom revizijom preporuka Ureda za reviziju je bila da se nabavke ovih aparata vrše primjenom odgovarajućeg postupka u skladu sa odredbama Zakona o javnim nabavkama u BiH. Pri izboru postupka potrebno je da su ispunjeni uslovi propisani zakonom.

Uprava je i dalje ostala na stanovištu da je pregovarački postupak bez objave obavještenja najbolji za društvo obzirom na predmet nabavke i zahtjeve tržišta. U tu svrhu izvršena je analiza i ocjena, donesena je odluka za nabavku brendiranih mobilnih aparata renomiranih proizvođača, čijom prodajom kroz asembliranu uslugu se povećava prihod od telekomunikacijskih usluga.

U toku 2009. godine izvršen je izbor dobavljača mobilnih i fiksnih telefona na osnovu provedenog pregovaračkog postupka bez objavljivanja obavještenja o nabavci sa samo jednim distributerom za određenu marku aparata. Za svaku marku aparata pismom autorizacije od strane predstavnika proizvođača je određen samo jedan dobavljač.

U 2009. godini nabavke terminalne opreme vršene su od distributera za područje BiH, a na osnovu ugovora zaključenih u 2008. i 2009. godini i aneksa ugovora zaključenih u 2009. godini, provođenjem pregovaračkog postupka bez objave obavještenja o nabavci sa jednim dobavljačem.

Na taj način su zaključeni slijedeći ugovori :

- ugovor o nabavci fiksnih bežičnih telefona proizvođača Gigaset Communications Austria GmbH od ovlaštenog distributera Simko d.o.o. Sarajevo okvirne vrijednosti 1.200.000 KM, zaključen 29.01.2009. godine,
- ugovor o sukcesivnoj isporuci mobilnih aparata "LG" sa dobavljačem Stanić trade Sarajevo u okvirne vrijednosti 5.000.000 KM, zaključen 07.08.2009. godine,
- ugovor o sukcesivnoj isporuci mobilnih aparata proizvođača "Sony Ericson" od ovlaštenog distributera Teloptic d.o.o Sarajevo okvirne vrijednosti 7.300.000 KM, zaključen 19.11.2009. godine,
- ugovor o sukcesivnoj isporuci mobilnih aparata proizvođača "Motorola" od ovlaštenog distributera Mibo Komunikacije Sarajevo, okvirne vrijednosti 5.397.500 KM, zaključen 18.03.2008. godine, i Anex ugovora od 24.04.2009. godine. Aneksom ugovora je uređen način formiranja cijena aparata i marža.
- ugovor o sukcesivnoj isporuci mobilnih aparata proizvođača "Nokia" sa ovlaštenim distributerom Mobis Electronic Sarajevo okvirne vrijednosti 24.288.750 KM, zaključen 28.07.2008. godine, i Anex ugovora od 24.04.2009. godine. Aneksom ugovora je uređen način formiranja cijena aparata i marža.

Ukupna vrijednost zaključenih ugovora (bez PDV-a) je 43.186.250 KM, od čega je u 2009. godini po osnovu pregovaračkog postupka bez objavljivanja obavještenja o nabavci zaključeno ugovora u vrijednosti 13.500.000 KM.

U toku 2009. godine realizovane su nabavke od distributera Mobis Sarajevo u vrijednosti 15.076.837 KM, Stanić Trade Sarajevo 2.887.742 KM i Mibo Komunikacije Sarajevo 408.190 KM.

Tokom provođenja revizije prezentirana je dokumentacija koju je Društvo dobilo od predstavnika proizvođača iz koje je vidljivo koji su distributeri za područje BiH. Prema prezentiranim podacima za svaku robnu marku mobilnih i bežičnih telefona naveden **je samo jedan distributer**.

Međutim, posjedujemo dokumentaciju vezano za nabavku mobilnih telefona marke “Sony Ericson” prema kojoj su u 2009. godini distributeri u BiH i to:

- Teloptic Sarajevo,
- Agramservis d.o.o Mostar,
- CT Computers BA d.o.o Sarajevo,

Dakle, predstavnik proizvođača u istom periodu dao je dvije različite informacije o distributerima svojih proizvoda za područje BiH, što ukazuje da ne postoji samo jedan distributer sa kojim je zaključen ugovor po pregovaračkom postupku bez objavljivanja obavještenja o nabavci. Prednje potvrđuje da pisma autorizacije koja posjeduje Društvo nisu validan dokaz o provedenom istraživanju tržišta i nije ispoštovan uslov propisan članom 11.Zakona o javnim nabavkama u BiH.

Prema “Članu 11. Stav (4) tačka a) podtačka 3 Zakona o javnim nabavkama određeno je da ugovorni organi izuzetno mogu ugovore dodjeljivati putem pregovaračkog postupka bez objavljivanja obavještenja o nabavci kada zbog suštinskih, tehnički dokazivih ili umjetničkih razloga, ili zbog razloga koji se odnose na zaštitu ekskluzivnih prava, samo određeni dobavljači mogu izvršiti nabavku , pružiti usluge ili izvršiti radove i kada ne postoji druga mogućnost izbora. Neophodnost da ugovor može izvršiti određeni dobavljač mora biti objektivne i ozbiljne prirode-ne može postojati bilo koji drugi prihvatljiv ugovarač”.

Zbog navedenog pregovarački postupak bez objavljivanja obavještenja o nabavci nije proveden u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama u BiH, jer nisu ispunjeni uslovi kojima bi se dokazalo da se nabavka može izvršiti samo od jednog dobavljača. Isto tako ne može se potvrditi da su: sredstva korištena na najefikasnij način, da su ugovori dodijeljeni u skladu sa postupcima utvrđenih zakonom, te da je osigurana pravična i aktivna konkurencija među potencijalnim dobavljačima uz ostvarivanje jednakog tretmana, nediskriminacije i transparentnosti.

Preporuka:

Društvo je dužno osigurati da se nabavke obavljaju u skladu sa odredbama Zakona o javnim nabavkama u BiH i da za predmetnu nabavku primjeni odgovarajući postupak izbora najpovoljnijeg ponuđača kako bi se osigurao najefikasniji način korištenja sredstava, pravična i aktivna konkurencija među potencijalnim dobavljačima.

6 KOMENTAR

U ostavljenom roku D.D. BH Telecom Sarajevo očitovao se komentarom broj 05.3-4.4-19675/10-1 od 26.10.2010. godine na dostavljeni Nacrt izvještaja o izvršenoj reviziji finansijskih izvještaja za 2009. godinu. Komentari su dati na sve kvalifikacije navedene u mišljenju revizora.

Nije dostavljena dokumentacija koja bi utjecala na promjenu naših zaključaka i datog mišljenja, zbog čega:

Ne možemo prihvatiti osporavanje naše kvalifikacije vezano za iskazivanje realnosti investicija u toku jer dokumentacija kojom raspoložemo govori da nisu provedeni svi potrebni postupci kojima bi se potvrdilo da je iznos investicija u toku fer i realno iskazan, što je i obrazloženo u izvještaju. Dokaz tome je i navod klijenta da su već poduzete aktivnosti shodno datoj preporuci.

Ne možemo prihvatiti dato obrazloženje vezano za osporavanje naše kvalifikacije koja se odnosi na preispitivanje izvjesnosti naplate iskazanih kratkoročnih potraživanja u iznosu od 5.955. 784 KM koji iznos je u prethodnom obračunskom periodu bio ispravljen na teret rezultata poslovanja. Tokom 2008. godine smanjena je ispravka vrijednosti, a evidentiran prihod iako potraživanje nije naplaćeno. Tačno je da je Uprava poduzela aktivnosti za naplatu navedenog potraživanja ali do naplate nije došlo do okončanja naše revizije, radi čega je realnost iskazanog potraživanja i upitna.

Ne možemo prihvatiti dato obrazloženje jer nije postupljeno u skladu sa odredbama Zakona o javnim nabavkama u BiH u dijelu ispunjenosti uslova za primjenu pregovaračkog postupka bez objavljivanja obavijesti o nabavci za nabavku mobilnih i telefonskih aparata u vrijednosti 13.500.000 KM, jer nema dokaza da samo određeni dobavljač može izvršiti nabavku istih.

Prema odredbama Zakona o javnim nabavkama u BiH ugovorni organ je dužan primjeniti odgovarajući postupak obzirom na svrhu i predmet javne nabavke i ispuniti uslove za primjenu odabranog postupka dodjele ugovora.

Rukovodilac sektora za finansijsku reviziju

Ismeta Junuzović dipl. oec.

Voda tima

Esma Muslić, revizor, dipl. oec

Član tima

Mujesira Cocalić, revizor, dipl. oec